

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

εξετάσεις 2011

Επιμέλεια:
Ομάδα Φιλολόγων της
Ωθησης

Δευτέρα, 16 Μαΐου 2011
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Διονύσιος Σολωμός

Ὁ Κρητικός

1 [18.]

.....
.....
Ἐκοίταα, κι ἦτανε μακριά ἀκόμη τ' ἀκρογιαλί·
«Ἀστροπελέκι μου καλό, γιά ξαναφέξε πάλι!»
Τρία ἀστροπελέκια ἐπέσανε, ἓνα ξοπίσω στ' ἄλλο
Πολύ κοντά στήν κορασιά μέ βρόντημα μεγάλο·
5 Τά πέλαγα στήν ἀστραπή κι ὁ οὐρανός ἀντήχαν,¹
Οἱ ἀκρογιαλιές καί τά βουνά μ' ὅσες φωνές κι ἂν εἶχαν.

2 [19.]

Πιστέψετε π' ὅ,τι θά πῶ εἶν' ἀκριβή ἀλήθεια,
Μά τές πολλές λαβωματιές πού μῶφαγαν τά στήθια,
Μά τούς συντροφούς πῶπεσαν στήν Κρήτη πολεμώντας,
Μά τήν ψυχή πού μ' ἔκαψε τόν κόσμο ἀπαρατώντας.
5 (Λάλησε, Σάλπιγγα! κι ἐγώ τό σάβανο τινάζω,
Καί σχίζω δρόμο καί τς ἀχνούς ἀναστημένους² κράζω:
«Μήν εἶδετε τήν ὁμορφιά πού τήν Κοιλάδα ἀγιάζει;
Πέστε, νά ἰδεῖτε τό καλό ἐσεῖς κι ὅ,τι σᾶς μοιάζει.
Καπνός δέ μένει ἀπό τή γῆ· νιός οὐρανός ἐγίνη·
10 Σάν πρῶτα ἐγώ τήν ἀγαπῶ καί θά κριθῶ μ' αὐτήνη.
– Ψηλά τήν εἶδαμε πρωί· τῆς τρέμαν τά λουλούδια
Στή θύρα τῆς Παράδεισος πού ἐβγῆκε μέ τραγούδια·
Ἐψαλλε τήν Ἀνάσταση χαροποιά ἢ φωνή της,

¹ ἀντήχαν = ἀντηχούσαν.

² ἀχνός = ἀμυδρή φηγούρα, ἑτοιμη νά σβήσει.

Κι ἔδειχνεν ἀνυπομονιά γιὰ νά 'μπει στό κορμί της·
 Ὁ οὐρανός ὁλόκληρος ἀγρίκαε σαστισμένος,
 Τό κάψιμο ἀργοπόρουνε ὁ κόσμος ὁ ἀναμμένος·
 Καί τώρα ὁμπρός³ τήν εἶδαμε· ὀγλήγορα σαλεύει·
 Ὅμως κοιτάζει ἐδῶ κι ἐκεῖ καί κάποιονε γυρεύει»).

3 [20.]

Ακόμη ἐβάστουνε ἡ βροντή.....

Κι ἡ θάλασσα, πού σκίρτησε σάν τό χοχλό πού βράζει,⁴

Ἡσύχασε καί ἔγινε ὅλο ἡσυχία καί πάστρα,⁵

Σάν περιβόλι εὐώδησε κι ἐδέχτηκε ὅλα τ' ἄστρα·

5 Κάτι κρυφό μυστήριον ἐστένεψε⁶ τή φύση

Κάθε ὁμορφιά νά στολιστεῖ καί τό θυμό ν' ἀφήσει.

Δέν εἶν' πνοή στόν οὐρανό, στή θάλασσα, φυσώντας

Οὔτε ὅσο κάνει στόν ἀνθό ἡ μέλισσα περνώντας,

Ὅμως κοντά στήν κορασιά, πού μ' ἔσφιξε κι ἐχάρη,

10 Ἐσειότουν τ' ὀλοστρόγγυλο καί λαγαρό φεγγάρι·

Καί ξετυλίζει ὀγλήγορα κάτι πού ἐκεῖθε βγαίνει,

Κι ὁμπρός μου ἰδοῦ πού βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.

Ἐτρεμε τό δροσάτο φῶς στή θεϊκιά θωριά της,

Στά μάτια της τά ὀλόμαυρα καί στά χρυσά μαλλιά της.

³ τώρα ὁμπρός = μόλις, πρὶν ἀπό λίγο.

⁴ σκίρτησε = «σκιοτούσε»: ἀναταρασσόταν, χοχλός = κοχλασμός, βράσιμο.

⁵ πάστρα = καθαρότητα, διαύγεια.

⁶ ἐστένεψε = ἐπιβλήθηκε (στην φύση), την ἀνάγκασε.

Α' ΕΡΩΤΗΣΗ

A1. Να αναφέρετε ονομαστικά τρία ἀπό τα κύρια θέματα της Επτανησιακῆς Σχολῆς καὶ γιὰ τὸ καθένα νὰ γράψετε ἓνα παράδειγμα ἀπὸ τὸ ποιητικὸ κείμενο τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ πὺν σας δόθηκε.

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Κοινὰ θέματα τῶν εκπροσώπων τῆς Επτανησιακῆς σχολῆς, ηγετική φυσιογνωμία τῆς ὁποίας υπήρξε ὁ Δ. Σολωμός, εἶναι ἡ θρησκεία, ἡ πατρίδα, ἡ φύση καὶ ἡ γυναίκα στήν ἰδανική μορφή τους. Στὰ συγκεκριμένα ἀποσπάσματα ἐντοπίζουμε:

- τὴ **θρησκευτική πίστη** στὸν οραματισμὸ τῆς Ἐσχατῆς Κρίσης (ἀπόσπασμα 2, στίχοι 5-18), ὅπου ὁ ἥρωας προσδοκᾷ τὴν ἐπ' ἀνένωση με τὴν ἀγαπημένη του.

Ενδεικτικές αναφορές: η Σάλπιγγα της Δευτέρας Παρουσίας, οι αναστημένοι αχνοί, η Κοιλιάδα Ιωασαφάτ...

- τη **λατρεία της γυναίκας** στην εξιδανικευμένη παρουσίαση της κόρης (απόσπασμα 2, στίχοι 7-18): ο Σολωμός δίνει έμφαση στα ιδιαίτερα γνωρίσματα της κόρης που υπογραμμίζουν την ξεχωριστή ποιότητα του χαρακτήρα της. Την παρουσιάζει στολισμένη με τα λουλούδια της παρθενιάς (κοινό μοτίβο στην ποίησή του) και ευτυχισμένη να στέκεται στη θύρα του Παραδείσου, να ψάλλει την Ανάσταση και στη συνέχεια να αναζητεί τον αγαπημένο της. Όλα τούτα την εξυψώνουν σε ισχυρό θετικό σύμβολο, την καθιστούν πρότυπο αγνότητας, καθαρότητας συναισθημάτων και αφοσίωσης.
- τη **φυσιολατρία** στην αποτύπωση της θαυμαστής μεταστροφής των καιρικών συνθηκών από την ταραχή της καταιγίδας στη γαλήνη και τη διαύγεια (απόσπασμα 3, στίχοι 1-11) αλλά και στην εμφάνιση της φεγγαροντυμένης ως ενσάρκωσης της θειότητας της φύσης που συντίθεται από το ιδεώδες του κάλλους και του αγαθού.

Β' ΕΡΩΤΗΣΗ 1

- B1.** Σύμφωνα με την Ελένη Τσαντσάνογλου, ένα από τα γνωρίσματα του σολωμικού έργου είναι ότι ο ποιητής συνθέτει τη φυσική και τη μεταφυσική πραγματικότητα.
- α)** Να εντοπίσετε και να σχολιάσετε δύο εικόνες του κειμένου που να επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη. (μονάδες 10)
- β)** Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής επιλέγει να αναγάγει στο απόσπασμα 2 [19.] τη λυρική του αφήγηση σε επίπεδο μεταφυσικό; (μονάδες 10)

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- α)** Χαρακτηριστικό γνώρισμα του σολωμικού έργου είναι η σύνθεση φυσικής και μεταφυσικής πραγματικότητας, που αισθητοποιείται:
- με την εικόνα των στίχων 9-10: το κάψιμο και η εξαϋλωση της Γης, που δίνεται με το καταστροφικό και καθαρητήριο μαζί μοτίβο της φωτιάς, διαδέχεται «ο νιός ουρανό». Η γη έχει εξαφανιστεί, ο ουρανός ανανεώθηκε και ό,τι συνδέει το φθαρτό με το άφθαρτο είδωλο του κόσμου είναι ο έρωτας.
 - με την εικόνα των στίχων 11-18: στην αγγελική απόκριση η φορά είναι καθοδική: το παραδείσιο τοπίο εγκοσμιώνεται, τοπικοί και χρονικοί προσδιορισμοί επίμονα ανακαλούν επίγειες μνήμες: ψηλά, πρωί, λουλούδια, θύρα, κορμί, σαλεύει, κοιτάζει εδώ κι εκεί κτλ. Δύο ροπές, λοιπόν, αντίθετες που παν να σμίξουν. Ακριβώς στο σημείο αυτό της ιδεατής αυτής σμίξης περιμένουμε τη μεταθανάτια (ερωτική) συνάντηση του Κρητικού και της κόρης (Δ. Ν. Μαρωνίτης)

β) Στο στίχο 5 η λυρική αφήγηση ανάγεται σε επίπεδο μεταφυσικό. Ένας απλός υπαινιγμός στο θάνατο της αρραβωνιαστικιάς (στίχος 4) οδηγεί συνειρμικά τον Κρητικό σε μια παρέκβαση εσχατολογικού χαρακτήρα. Εφόσον ο χαμός της κόρης αποκλείει την ένωσή τους στο γήινο κόσμο, ο ήρωας οραματίζεται την Έσχατη Κρίση, προκειμένου να συναντηθεί πάλι με την αγαπημένη του, κατά την ανάσταση των νεκρών. Έτσι, ο Σολωμός ανάγει σε υπέρτατη αξία τον έρωτα, ο οποίος χάνει το θνητό του περίβλημα και λαμβάνει μεταφυσικές, θεϊκές διαστάσεις.

Β' ΕΡΩΤΗΣΗ 2

B2. Στο απόσπασμα 3 [20.] ο Σολωμός αναπτύσσει το μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από τη θεία επιφάνεια. Να βρείτε δύο εκφραστικά μέσα με τα οποία αποδίδεται το μοτίβο αυτό στο συγκεκριμένο απόσπασμα (μονάδες 10) και να τα αναλύσετε (μονάδες 10).

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο Σολωμός στο απόσπασμα 3 [20] αναπτύσσει το μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από τη θεία επιφάνεια, της απόλυτης δηλαδή ηρεμίας, λίγο πριν παρουσιαστεί ένα ον μυστηριακό, «που στη συνέχεια επιδρά με τρόπο θαυματουργικό σε ολόκληρη τη φύση μεταμορφώνοντάς τη». Το μοτίβο αυτό αποδίδεται:

α) με την αντίθεση των στίχων 2-3 «Κι ή θάλασσα, πού σκίρτησε σάν τό χοχλό πού βράζει, Ησύχασε καί έγινε όλο ήσυχία καί πάστρα»: ξαφνικά η μανιώδης καταιγίδα του κοπάζει και η τρικυμισμένη θάλασσα, γαληνεύει. Το ίδιο ακριβώς γεγονός υπογραμμίζει και η επανάληψη της έννοιας «ησυχία» («ησύχασε και έγινε όλο ησυχία»)

β) με την εικόνα των στίχων 7-8 «Δέν εἶν' πνοή στόν οὐρανό, στή θάλασσα, φυσώντας Οὔτε ὅσο κάνει στόν ἀνθό ή μέλισσα περνώντας»: ο ποιητής για να μεταδώσει την αίσθηση της ακινησίας που επικράτησε εκείνη τη στιγμή επιλέγει την αρνητική περιγραφή, που θεωρείται και πιο παραστατική.

Γ' ΕΡΩΤΗΣΗ

Γ1. Να σχολιάσετε τους παρακάτω στίχους:

α) «**Άστροπελέκι μου καλό, γιά ξαναφέξε πάλι!**»

Τρία άστροπελέκια έπέσανε, ένα ξοπίσω στ' άλλο

Πολύ κοντά στην κορασιά μέ βρόντημα μεγάλο·

(σε μία παράγραφο 80 – 100 λέξεων) [μονάδες 15]

β) Ἐψαλλε τὴν Ἀνάστασιν χαροποιὰ ἢ φωνὴ της,

Κι ἔδειχνεν ἀνυπομονιὰ γιὰ νὰ ῥμπεὶ στό κορμί της· (σε μία παράγραφο 60 – 80 λέξεων) [μονάδες 10]

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) Ο ήρωας κάνει έκκληση στο αστροπελέκι να «ξαναφέξει πάλι», ώστε να φωτίσει το τοπίο και να διακρίνει την απόσταση που τον χωρίζει από το ακρογιάλι. Αξιοσημείωτο είναι ότι, ενώ το αστροπελέκι είναι φορέας καταστροφής, προσδιορίζεται με το επίθετο «καλό» (σχήμα οξύμωρο). Με την επιλογή του επιθέτου αυτού ο ποιητής καθιστά απόλυτα σαφές ότι το συγκεκριμένο αστροπελέκι ο ήρωας το επικαλείται μόνο ως φορέα φωτός. Άρα, είναι πραγματικά καλό, εφόσον βοηθά τον ταλαιπωρημένο αφηγητή. Έτσι, μια σχέση φιλική δημιουργείται ανάμεσα στο ουράνιο φαινόμενο και το αδύναμο ανθρώπινο πλάσμα που παλεύει με τα κύματα. Μετά την επίκληση του ήρωα έρχεται η ανταπόκριση, η οποία είναι όχι μόνο άμεση, αλλά και «πληθωρική»: πέφτουν τρία αστροπελέκια (αριθμός χαρακτηριστικός στη δημοτική ποίηση), και μάλιστα κοντά στην κορασιά, γεγονός που προσοικονομεί ως ένα βαθμό το τέλος του ποιήματος (θάνατος κόρης).

β) Σύμφωνα με την απόκριση των αναστημένων αχνών στον Κρητικό, η κόρη εμφανίζεται να ψάλλει χαρούμενη ύμνους αναστάσιμους και να λαχταρά την ενσάρκωσή της (αναφορά στην εν σαρκί ανάσταση νεκρών, στην οποία πιστεύει η Ορθόδοξη Εκκλησία). Τόσο η λέξη «χαροποιά» όσο και η λέξη «ανυπομονιά» καθιστούν εμφανή την αδημονία της κόρης να συναντηθεί και πάλι με τον αγαπημένο της και να κριθούν μαζί μπροστά στο θρόνο του Θεού. Η συγκεκριμένη συμπεριφορά της προεξοφλεί το αποτέλεσμα της αναμενόμενης κρίσης: δικαίωση και καταξίωση του έρωτα με το υπέρτατο κριτήριο της θείας δικαιοσύνης.

Δ' ΕΡΩΤΗΣΗ

Δ1. Στο παρακάτω απόσπασμα από το ποίημα του Γεράσιμου Μαρκορά «Ο Όρκος» ο Μάνθος (ήρωας της Κρητικής επανάστασης των ετών 1866-1869, που έχει σκοτωθεί στο ολοκαύτωμα του Αρκαδίου) απευθύνεται στην ετοιμοθάνατη αγαπημένη του. Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα αυτό του Μαρκορά με το κείμενο του «Κρητικού» που σας δόθηκε.

Μονάδες 20

Ἄκου, Εὐδοκιά!¹ – Σὰν ἔπαψαν στὸ οὐράνιο περιγιάλι
Τοῦ φτάσιμού μας ἢ χαραίς² – ὦιμέ! – τὰ μύρια κάλλη,
Ποῦ³ μ' ἓνα βλέμμα ἐξάνοιξα⁴ τριγύρου σκορπισμένα,

Χλωμά καὶ κρύα μοῦ φάνηκαν, θυμούμενος ἐσένα.
 Ἐπῆρα δρόμο μακρυνό. Σὰν πότε θὰ σὲ φέρῃ
 Στὴν ἀγκαλιά μου ὁ Θάνατος ρωτοῦσα κάθε ἀστέρι,
 Καὶ ὀμπρὸς ἀπέρνα⁵ κ' ἔκανα σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση
 Τὸ ἀγαπητό σου τ' ὄνομα γλυκὰ νὰ ἠχολογήσῃ.
 Σὲ πλάγι οὐράνιο, ποῦ ψυχὴ δὲν ἦτανε κἀμμία,
 Θλιμμένος χάμου ἐκάθισα. Στὴ μοναξιά τὴ θεία
 Τὰ πρῶτα τῆς ἀγάπης μας εὐτυχισμένα χρόνια
 Μοῦ φτερουγιάζανε ὀμπροστά, σὰν τόσα χελιδόνια.
 Στὰ μέρη, ποῦχαν μᾶς ἰδῆ⁶ τόσαις φοραῖς ἀντάμα,
 Ὁ νοῦς μου ξαναγύριζε – κ' ἰδὲς θαυμάσιο πρᾶμα! –
 Ὅ,τι θωροῦσε ὁ λογισμὸς ἔπαιρνε σῶμα ὀμπρὸς μου,
 Ὅπου⁷ δὲν εἶναι πρόσκαιρο, σὰν τ' ἄλλα ἐδῶ τοῦ κόσμου.

 ὦ! πᾶμε, ἀγάπη μου γλυκειά! πᾶμε, ὁ καιρὸς μᾶς βιάζει!
 Δὲν εἶναι χόρτο ἢ λούλουδο ποῦ ἐκεῖ νὰ μὴ σὲ κρᾶζῃ·
 Ἐκεῖ ἀπὸ χρόνια ἢ μάννα σου καὶ ὁ δοξαστὸς σου κύρης
 Τὴ θεία φτεροῦγα τῆς ψυχῆς ἀκαρτεροῦν νὰ γύρης.
 Πᾶμε! – ὁ καλὸς Ἡγούμενος⁸, οἱ Κρητικοὶ μας ὅλοι
 Θὰ ἰδῆς ποῦ θᾶρχωνται συχνὰ στ' ὥραῖο σου περιβόλι,
 Καὶ θ' ἀγροικήσῃς ἀπ' αὐτούς, ποῦ γύρω μαζωμένοι
 Στὴ χλωρασιά⁹ θὰ κάθωνται, τί μάχαις ἔχουν γένη,
 Καὶ πόσα ἐβάψαν αἵματα κάθε βουνὸ τῆς Κρήτης,
 Πρὶν σκύψῃ πάλε στὸ ζυγὸ τὴν ἔρμη κεφαλὴ της.

Π.Δ. Μαστροδημήτρης, Ὁ Ὄρκος του Μαρκορά, Εκδόσεις Κανάκη, σσ. 140-141.

1. Εὐδοκία: τὸ ὄνομα τῆς ἀγαπημένης του Μάνθου
2. ἡ χαραίς: οἱ χαρές
3. ποῦ: ποῦ
4. ἐξάνοιξα: εἶδα, διέκρινα
5. ἀπέρνα: περνούσα
6. ποῦχαν μᾶς ἰδῆ: ποῦ μας εἶχαν δει
7. Ὅπου: ποῦ
8. Ἡγούμενος: ὁ ηγούμενος του Ἀρκαδίου
9. χλωρασιά: βλάστηση, πρασινάδα

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ανάμεσα στο κείμενο του Δ. Σολωμού και το απόσπασμα από τον «Ὄρκο» του Γ. Μαρκορά εντοπίζουμε ευδιάκριτες ομοιότητες όσο και διαφορές. Αρχικά, και στα δύο ποιήματα γίνεται αναφορά στους αγώνες των Κρητῶν να αποτινάξουν τον οθωμανικό ζυγὸ, μέσα ἀπὸ τοὺς ὁποῖους διαφαίνεται ὁ ἡρωισμὸς καὶ ἡ

φιλοπατρία τους. Ωστόσο, ο φόρος αίματος υπήρξε βαρύς για τον κρητικό λαό («Κρητικός»: απ. 2, στ. 2-3 και «Όρκος»: στ. 24-26).

Επιπλέον, υπάρχει ένα **πρωταγωνιστικό ζεύγος, το οποίο χαρακτηρίζεται από δεσμούς αγάπης.** Στον «Κρητικό» ο ήρωας συντετριμμένος από το χαμό της κόρης (Απ.2, στ. 4) οραματίζεται την επανένωση μαζί της κατά την Έσχατη Κρίση (στ. 5-10). Από την άλλη, ο Μάνθος, που σκοτώθηκε στο ολοκαύτωμα του Αρκαδίου, καλεί με ανυπομονησία την ετοιμοθάνατη αγαπημένη κοντά του (στ. 5-6). Ωστόσο, ενώ **στον Κρητικό παρουσιάζεται διεξοδικά ο χαρακτήρας της κόρης, στον «Όρκο» ο ήρωας αναπολεί την ευτυχισμένη επίγεια ζωή τους χωρίς να αναφέρει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της Ευδοκίας** (στ. 10-16). Μάλιστα, σε μία προσπάθεια να πεισθεί η αγαπημένη κόρη να εγκαταλείψει τον επίγειο κόσμο, ο ήρωας του «Όρκου» αναφέρεται και σε άλλα οικεία πρόσωπα, που την προσμένουν (στ. 19-23). Αντίθετα, στον οραματισμό του Κρητικού, η κόρη αναζητά αποκλειστικά και μόνο τον αγαπημένο της.

Τέλος, η παρουσίαση της ερωτικής ιστορίας αναπτύσσεται μέσα σε ένα πλαίσιο **χριστιανικής θρησκευτικότητας,** αφού και οι δύο ποιητές, προκειμένου να υπογραμμίσουν τη δύναμη της αγάπης, αναφέρονται στην προσδοκία τη μεταθανάτιας ένωσης («Κρητικός», απ.2, στ. 5-18 και «Όρκος»: «ουράνιο περιγιάλι», «πλάγι ουράνιο, μοναξιά θεία»).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα θέματα της Λογοτεχνίας Κατεύθυνσης κρίνονται προσπελάσιμα από τους καλά προετοιμασμένους υποψηφίους.

Οι ερωτήσεις, έχουν διατυπωθεί με σαφήνεια και απαιτούσαν γνώση των βασικών χαρακτηριστικών γραφής του Σολωμού, όπως και της αναλυτικής ερμηνευτικής προσέγγισης του ποιήματος.

Το αδίδακτο κείμενο δεν εμφανίζει δυσκολίες στη σύγκρισή του με το διδαγμένο.

Όλα τα ερμηνευτικά σχόλια για την ανάπτυξη των ερωτήσεων αντλούνται είτε αυτούσια είτε συνθετικά μέσα από τις σελίδες του τεύχους «Ποίηση» των εκδόσεων Ωθηση, που διέθεταν οι μαθητές μας και είχαμε αξιοποιήσει κατά τη διάρκεια των μαθημάτων.